

SCHAKTNINGSÖVERVAKNING VID

LINGSBERG-UPPRÄTTA

Fornlämningarna Vallentuna 272:1-3

Angarns-Örsta 3:13 och Lingsberg 1:22, Vallentuna socken och kommun, Stockholms län, Uppland.

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Rapporter från Arkeologikonsult 2017:2991

SAMUEL BJÖRKLUND

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

Omslagsbild. Stensträngen Vallentuna 272:3 kan anas som en förhöjning i gräset under asparna. Foto från passagen av stensträngen mot nordöst.

ALLMÄNT KARTMATERIAL: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003

© Arkeologikonsult 2017

 Detta verk är licensierat under en Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell Licens. Licens texten finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv> eller genom att skriva till Creative Commons, 543 Howard Street, 5th Floor, San Francisco, California, 94105, USA.

SCHAKTNINGSÖVERVAKNING VID

LINGSBERG-UPPRÄTTA

Fornlämningarna Vallentuna 272:1-3

Angarns-Örsta 3:13 och Lingsberg 1:22, Vallentuna socken och kommun,
Stockholms län, Uppland.

SAMUEL BJÖRKLUND

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Rapporter från Arkeologikonsult 2017:2991

SAMMANFATTNING

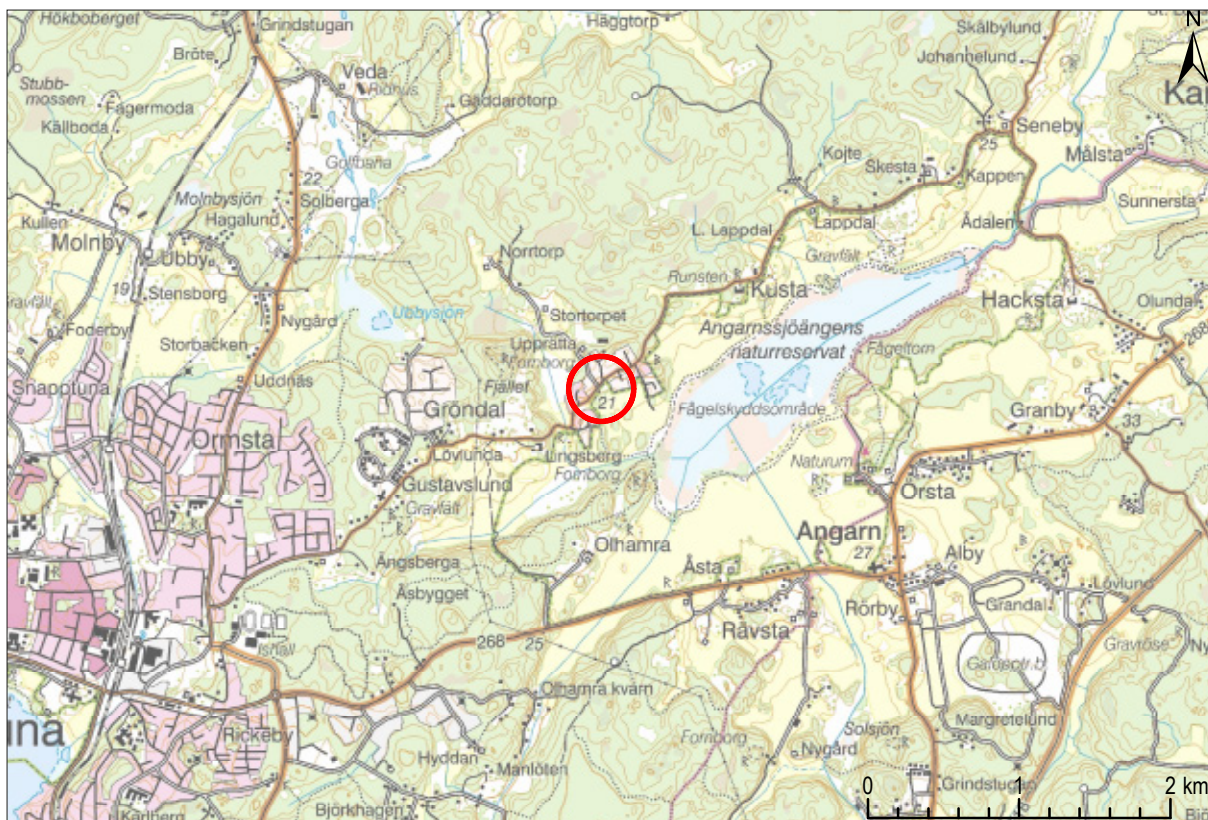
En arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning genomfördes med anledning av en kabelnedgrävning inom en registrerad förhistorisk boplats (Vallentuna 272:2), intill en stensättning (Vallentuna 272:1), och genom en stensträng (Vallentuna 272:3). Tre härdar, varav en ¹⁴C-daterades till 390–200 f.Kr., påträffades och dokumenterades.

Ytterligare en härdliknande anläggning påträffades nära stensättningen men ¹⁴C-daterades till modern tid. Stensträngen påverkades inte då den passerades i en öppning för en enkel körväg i en befintlig kabelnedgrävning. I den omgrävda jorden påträffades två halvmeterstora stenar som möjligen ingått i stensträngen.

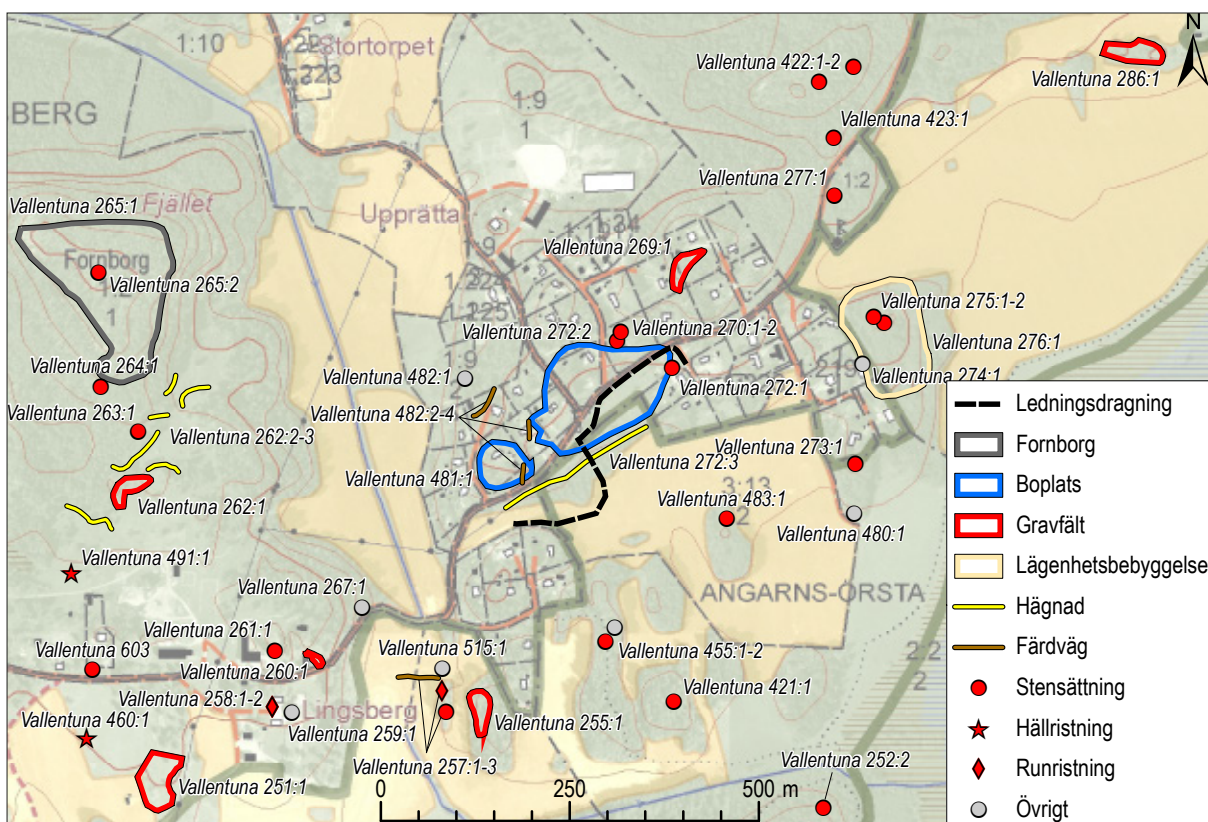
INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	7
TOPOGRAFI OCH ANTIKVARISK BAKGRUND	7
Tidigare arkeologiska undersökningar.....	7
UTFÖRANDE	8
RESULTAT	8
SLUTSATS	9
REFERENSER.....	10
ADMINISTRATIVA OCH TEKNISKA UPPGIFTER.....	11
Bilaga 1. Schaktbeskrivning.....	12
Bilaga 2. Anläggningstabell	12
Bilaga 3. ¹⁴ C-analys	13

Figur 1. Lingsberg markerat på Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Figur 2. Kabelnedläggningen och närliggande forn lämningar markerade på Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

INLEDNING

Arkeologikonsult har genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom och i anslutning till fornlämningarna Vallentuna 272:1–3 (stensättning, boplat och stensträng). Undersökningen föranleddes av att Elverket Vallentuna skulle förlägga nya elkablar till fastigheter vid Lingsberg. Schakten för elkablarna förlades delvis längs befintliga kablar och delvis i en helt ny sträckning.

För boplaten Vallentuna 272:2 var syftet med undersökningen att vetenskapligt dokumentera eventuella kulturlager, konstruktioner och fynd som påträffades vid schaktningen. Vid stensättningen Vallentuna 272:1 och stensträngen Vallentuna 272:3 var syftet att se till att fornlämningarna inte skadades, stensträngen var genombruten sedan tidigare.

TOPOGRAFI OCH ANTIKVARISK BAKGRUND

Undersökningsområdet ligger i anslutning till ett område med ett 40-tal fastigheter vid Lingsberg. Bebyggelsen planerades som ett fritidshusområde på 1950-talet men andelen permanentbostäder ökar idag. Området ligger i sydöstsluttande moränmark 20–25 meter över havet ovanför den utdikade Angarnssjön.

Angarnssjön var fram till cirka 300 f.Kr. en havsvik som i nordöst anslöt till den så kallade Långhundaleden, en smal vattenförbindelse mellan Östersjön och det inre av Uppland i trakten av Uppsala. Det kommunikationsmässigt gynnsamma läget avspeglas i den lokala fornlämningsbilden. Många lämningar i närheten är från yngre bronsålder (1100–500 f.Kr.) eller äldre järnålder (500 f.Kr.–550 e.Kr.). På ett krön i bostadsområdet ligger ett mindre gravfält (Vallentuna 269:1) bestående av ett röse, tre stenfyllda stensättningar och en skärvstenshöj. Huvuddelen av de stensättningar som ligger ensamma eller i par i området är sannolikt också från denna tid, liksom hållristningar i form av skålgropar (Vallentuna 460:1 och 491:1) och stensträngar (Vallentuna 262:2–3 och 272:3). Två fornborgar (Vallentuna 265:1 i väster och Vallentuna 231:1 i söder) är delundersökta och daterade till förromersk järnålder (500 f.Kr.–Kr.f.) och sannolikt påbyggda under folkvandringstid (Sundström & Andersson 2009).

Bebyggelsen under yngre järnålder (550–1050 e.Kr.) indikeras i första hand av gravfält med högar och övertorvade stensättningar. Tre sådana gravfält ligger runt Lingsberg i sydväst (Vallentuna 251:1, 255:1 och 260:1) och ett i riktning mot Kusta i nordöst

(Vallentuna 286:1). Vid Lingsberg har en broläggning undersökts (Vallentuna 257:1) som flankerades av minst två vikingatida runstenar.

Undersökningsområdet ligger på mark som under historisk tid hört till Lingsberg. Vid Lingsberg låg ursprungligen en by eller gård med namnet *Ling*, som sannolikt betyder *ljung*. Ling nämns första gången i historiska källor 1318, men gravfälten och runstenarna tyder på att bebyggelsen har sitt ursprung i yngre järnålder. Runt 1630 bestod byn av två skattehemman som förvärvades av Carl Carlsson Gyllenhielm, som anlade ett säteri med namnet Lingsberg (Vallentuna 259:1). Flera torp anlades under 1600- eller 1700-talen, bland annat Upprätta (som fortfarande är bebyggt) och Ekelunda (numera övergivet, Vallentuna 276:1). Inga äldre storskaliga lantmäterikartor finns bevarade över säteriets ägor.

Boplaten Vallentuna 272:2

År 1991 genomfördes en arkeologisk utredning etapp 2 i det tätbebyggda området (Luthander 1994). En boplat bestående av fem härdar, två sotfläckar och ett kulturpåverkat lager (Vallentuna 272:2) påträffades i flera mindre schakt utspridda över en större yta. Inom en mindre yta i väster påträffades en boplat bestående av två härdar och tre mörkfärgningar (Vallentuna 481:1).

Mellan de två boplaterna övervakades arbetet för en vägtrumma under den allmänna vägen arkeologiskt utan att något av arkeologiskt intresse påträffades (Andersson 2010).

En liten arkeologisk förundersökning genomfördes intill stensättningen Vallentuna 272:1 (Stjärna 2013). Två schakt togs upp på tomten söder om stensättningen men inget av arkeologiskt intresse påträffades.

En arkeologisk schaktövervakning berörde boplatsen nordväst om genomfartsvägen (Stjärna 2014). Nio härdar, tre mörkfärgningar och en sotfläck påträffades. Två härdar påträffades mellan Vallentuna 481:1 och 272:2 vilket tyder på att boplatserna snarast bör ses som en enda boplatz. En härdbotten daterades med ¹⁴C-metoden till 100 f.Kr.–70 e.Kr.

I boplatsens nordvästra del, på tomten omedelbart norr om vägskalet mot Upprätta, undersöktes en

mindre yta arkeologiskt varvid en stenrad, en stenpackning, en härdbotten och ett kulturlager påträffades (Stjärna 2015). I kulturlagret påträffades tre keramikfragment av en typ som bekräftar boplatsens datering till äldre järnålder.

Vid en arkeologisk förundersökning på en tomt i västra kanten av boplatsen, mellan denna och Vallentuna 481:1, påträffades fem stolphål/mörkfärgningar, två härdar, en ränna och ett utkastlager (Lindblom 2014). Vallentuna 281:1 avgränsades åt nordöst och Vallentuna 272:2 åt väst. Hålvägen Vallentuna 482:2, som enligt fornminnesregistret var belägen på tomten, kunde inte lokaliseras.

UTFÖRANDE

Vid schaktningen användes en liten grävmaskin med 0,5 meter bred skopa. Marken banades skiktvis av ned till steril nivå. Schakten och påträffade anläggningar dokumenterades i text, fotograferades och mättes in med GPS med nätverks-RTK.

Den sydvästra delen av schaktet grävdes i tidigare schakt för befintliga kablar. I denna del övervakades endast en kortare sträcka för att säkerställa att sten-

strängen Vallentuna 272:3 inte skadades och för att kontrollera att schaktet verkligen grävdes i befintlig nedgrävning.

Den nordöstra delen av schaktet grävdes i tidigare orörd mark. Vid vägen längst i nordöst övervakades schaktningen endast delvis då det konstaterades att nedgrävningen endast gjordes i vägfyllningen.

RESULTAT

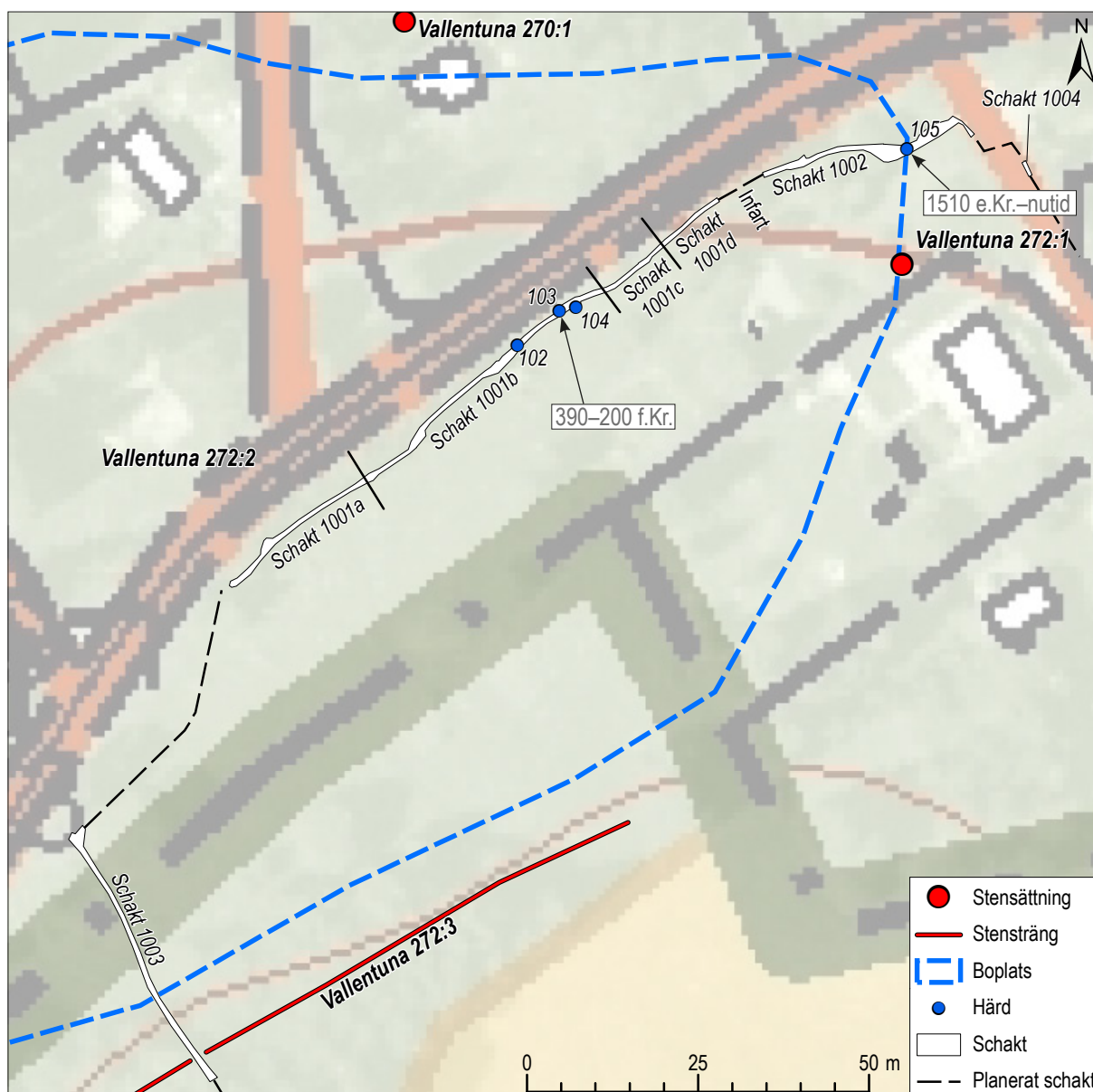
I schakt 1001 påträffades tre härdar (102, 103 och 104) i igenlagd åkermark inom en tolv meter lång sträcka. De var runda eller ovala i plan och runt 0,1 meter djupa, närmast härdbottnar, på grund av det ovanliggande ploglagret. I hård 103 påträffades bitar av bränd lera och ett kolprov från hårdens ¹⁴C-daterades till 390–200 f.Kr.

I schakt 1002 påträffades en hård/sotfläck (105), endast 0,06 m djup med otydlig bottenprofil. Ett par meter åt öster påträffades ett tydligt sentida lager av sot och kol under ett småstenslager, vilket antydde att anläggningen kunde vara sentida.

Dock bedömdes den ändå vara av potentiellt arkeologiskt intresse på grund av läget, tolv meter norr om stensättningen Vallentuna 272:1. Hården undersöktes och ett kolprov togs som ¹⁴C-daterades till modern tid.

Vid stensträngen Vallentuna 272:3 grävdes schaktet i en befintlig kabelnedgrävning som vid passagen av stensträngen och söder om denna låg i en enkel körväg som tidigare förstört stensträngen vid denna punkt. I höjd med stensträngen påträffades två halv-meterstora stenar i den omgrävda jorden, som möjligen har ingått i stensträngen.

Figur 3. Resultatet av den arkeologiska undersökningen. Se schakt- och anläggningsbeskrivningar i bilaga 1 och 2. Skala 1:1000.

SLUTSATS

De tre härdarna 102–104 har sannolikt ingått i ett större härdområde. 15–25 meter norr om dem påträffades fyra härdar och en sotfläck vid schaktningsövervakningen 2014 (Stjärna 2014). ¹⁴C-dateringen av härd 103 till förromersk järnålder ligger i linje med tidigare dateringar och indikationer på att boplatsen Vallentuna 272:2 är från äldre järnålder.

Stensträngen Vallentuna 272:3 är registrerad som *bevakningsobjekt* (dvs. en osäker fornlämning) i fornminnesregistret men har en tydligt ålderdomlig karaktär och bör bedömas som en *fornlämning*.

REFERENSER

ANDERSSON, K. 2010. *Antikvarisk kontroll längs Lingsbergsvägen. Antikvarisk kontroll i samband med återplantering av allétränd i anslutning till Lingsbergs gård, Vallentuna socken och kommun, Uppland. Etapp 1.* Stockholms läns museum, rapport 2010:2.

LINDBLOM, C. 2014. *Arkeologisk förundersökning vid Lingsberg. RAÄ nr Vallentuna 272:2, 481:1 och 482:2, Vallentuna socken och kommun, Stockholms län.* Rapporter från Arkeologikonsult 2014:2806.

LUTHANDER, A. 1994. *Arkeologisk utredning etapp 2. Upprätta-Lingsberg. Vallentuna sn och kommun, Uppland.* Riksantikvarieämbetet, UV Stockholm, rapport 1994:65. Stockholm.

STJÄRNA, T. 2013. *Lingsberg 1:59. Arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte, Lingsberg 1:59, Vallentuna sn, Vallentuna kommun, Uppland.* Stockholms läns museum, rapport 2013:07.

STJÄRNA, T. 2014. *Lingsberg. Arkeologisk förundersökning i form av schaktövervakning, RAÄ 272:2 och 481:1, Lingsberg 1:22 m.fl, Vallentuna socken, Vallentuna kommun, Uppland.* Stockholms läns museum, rapport 2014:11.

STJÄRNA, T. 2015. *Lingsberg 1:39. Arkeologisk förundersökning, del av RAÄ 272:2, fastigheten Lingsberg 1:39, Vallentuna socken och kommun.* Stockholms läns museum, rapport 2015:08.

Figur 4. Härd 102, profil efter undersökning. Endast botten av härden återstår under ploglagret. Härden, och skärsleven i förgrunden, ligger på berggrund. Foto från sydöst.

ADMINISTRATIVA OCH TEKNISKA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr:	431-31402-2015
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2016-02-17
Arkeologikonsults projektnr:	2991
Beställare:	Elverket Vallentuna AB
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktnings- övervakning
Utförande, fältarbete:	20–22 april 2016
Län:	Stockholm
Landskap:	Uppland
Kommun:	Vallentuna
Socken:	Vallentuna
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Projektledare och fältarkeolog:	Samuel Björklund
Rapportansvarig:	Samuel Björklund
Planer och layout:	Samuel Björklund
Kvalitetssäkring:	Anna Hed Jakobsson
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

BILAGA 1. SCHAKTBESKRIVNING

Schaktnr	Beskrivning	Kommentar
1001a	Morän med rikligt förekommande <0,4 m st stenar samt 4 markfasta 1-2 m st stenblock på 0,3-0,5 m dj.	
1001b	Odlingslager, 0,25-0,3 m dj, av humös brun siltig sand. Därunder morän med inslag av >0,2 m st stenar samt enstaka >0,5 m st stenblock. Berggrund 0,2-0,4 m under ytan längs 5 m l sträcka vid 102.	3 härdar framkom i underkanten av odlingslagret.
1001c	Morän med intill 0,5 m st stenar.	
1001d	Liten naturlig höjd bestående av morän med talrika 0,3-1,5 m st stenar/block, både naturliga och påförda, och både ytligt och längre ned i marken.	
1002	I V och centrala delen två partier med odlingslager, 0,2 m dj, av brun humös sand/sandig morän. I Ö 3x2 m st yta med sot och kol under småstenslager, bedöms vara recent. Därunder sandig morän med intill 0,2 m st stenar, i Ö berg i dagen på två platser, 0,1-0,2 m under markytan.	
1003	Naturlig morän med intill 0,4 m st stenar. Brunjord. Vid passagen av stensträngen och S om denna punkt ligger kabeln under en mkt enkel körväg.	Vid passagen av stensträngen påträffades två 0,5 m st stenar i den omrörda jorden ovanför den befintliga kabeln. Möjligen har de ursprungligen ingått i stensträngen.
1004	Bärlager för den befintliga vägen.	

BILAGA 2. ANLÄGGNINGSTABELL

Anläggningsnr	Objekttyp	Beskrivning	Kommentar
102	Härd	Härd, rund(?), 0,75 m diam och 0,1 m dj. Plan botten direkt på berggrund. Fyllning av sotig silt med enstaka ca 0,05 m st stenar. Belägen under 0,2 m dj ploglager.	SÖ halvan framschaktad och undersökt.
103	Härd	Härdbotten, halvcirkelformad, 0,9x0,75 m (N-S) med sida i Ö och 0,07-0,1 m dj med rundad botten. Sönderplöjd, sannolikt ursprungligen rund i plan. Fyllning av brunsvart sandig silt med inslag av kol och enstaka 0,03-0,07 m st delvis skörbrända stenar och 2 små bitar av bränd lera.	Kolprov från härden ¹⁴ C-daterat till föromersk järnålder.
104	Härd	Härd, oval, 0,85x0,6 m (ÖNÖ-VSV) och 0,15 m dj. Flack, något skålad profil. Fyllning av humös och sotig siltig sand med inslag av kol. Ca 10 skärviga 0,03-0,1 m st stenar synliga i ytan, ca 20 % fyllning av skärvig sten.	Ledningen drogs vid sidan av härden. Därför rensades inte hela härden fram och undersöktes inte heller.
105	Härd	Härd, rund, 0,5 m diam och 0,06 m dj. Plan och otydlig bottenprofil. Fyllning av brun, delvis sotig sand och ca 10 0,04-0,15 m st stenar, lindrigt skörbrända. Närmast härdbotten.	Kolprov från härden ¹⁴ C-daterad till modern tid.

BILAGA 3. ¹⁴C-ANALYS

International Chemical Analysis Inc.
1951 NW 7th Ave
STE 300
Miami, FL U.S.A 33136

Summary of Ages

Submitter Name: Samuel Björklund
Company Name: Arkeologikonsult
Address: Optimusvägen 14, 194 21 Upplands Väsby Sweden

ICA ID	Submitter ID	Material Type	Pretreatment	Conventional Age	Calibrated Age
17C/0231	BH 103	Charcoal	AAA	2240 +/- 40 BP	Cal 390 - 340 BC (27.1%) Cal 330 - 200 BC (68.3%)
17C/0232	BH 105	Charcoal	AAA	250 +/- 40 BP	Cal 1510 - 1600 AD (24.4%) Cal 1610 - 1680 AD (41.6%) Cal 1740 - 1810 AD (23.2%) Cal 1930 - ..... AD (6.1%)

- Calibrated ages are attained using INTCAL13: **IntCal13 and Marine13 Radiocarbon Age Calibration Curves 0–50,000 Years cal BP.** *Paula J Reimer, Edouard Bard, Alex Bayliss, J Warren Beck, Paul G Blackwell, Christopher Bronk Ramsey, Caitlin E Buck, Hai Cheng, R Lawrence Edwards, Michael Friedrich, Pieter M Grootes, Thomas P Guilderson, Hafliði Halldason, Irka Hajdas, Christine Hatté, Timothy J Heaton, Dirk L Hoffmann, Alan G Hogg, Konrad A Hughen, K Felix Kaiser, Bernd Kromer, Sturt W Manning, Mu Niu, Ron W Reimer, David A Richards, E Marian Scott, John R Southon, Richard A Staff, Christian S M Turney, Johannes van der Plicht. Radiocarbon 55(4), Pages 1869-1887.*
- Unless otherwise stated, 2 sigma calibration (95% probability) is used.
- Conventional ages are given in BP (BP=Before Present, 1950 AD), and have been corrected for fractionation using the delta C13.

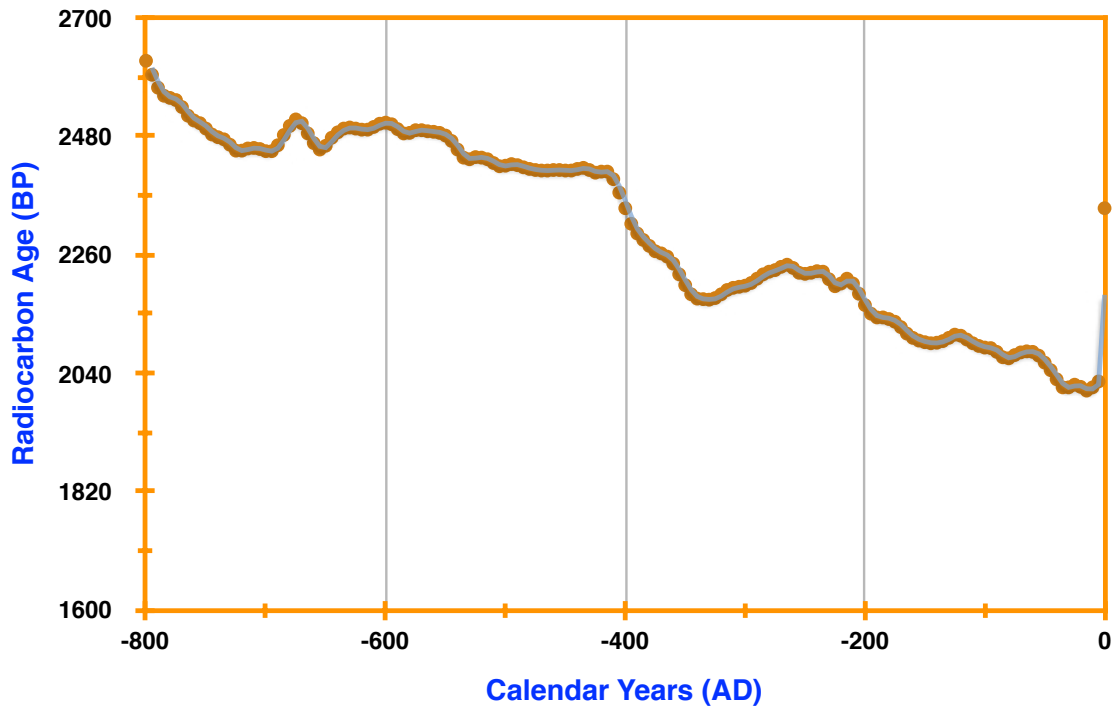

International Chemical Analysis Inc.
 1951 NW 7th Ave
 STE 300
 Miami, FL U.S.A 33136

Sample Report

Submitter Name: Samuel Björklund
Company Name: Arkeologikonsult
Address: Optimusvägen 14, 194 21 Upplands Väsby Sweden

Date Received	February 07, 2017	Material Type	Charcoal
Date Reported	March 08, 2017	Pre-treatment	AAA
ICA ID	17C/0231	Conventional Age	2240 +/- 40 BP
Submitter ID	BH 103	Calibrated Age	Cal 390 - 340 BC (27.1%) Cal 330 - 200 BC (68.3%)

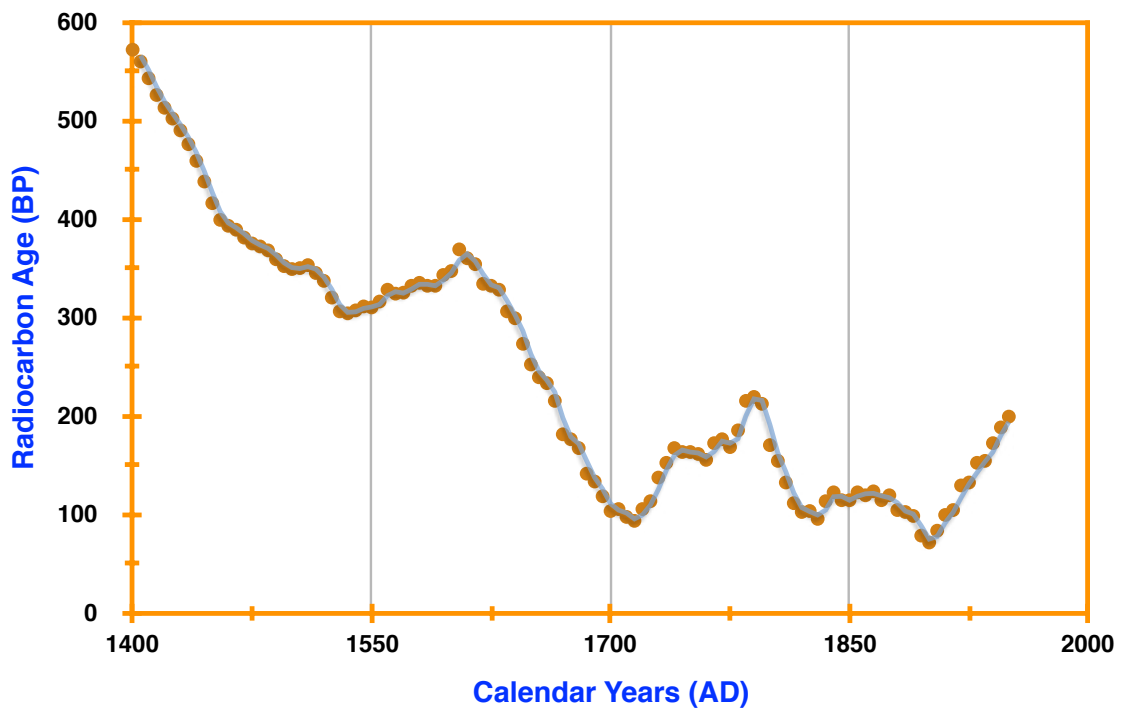

International Chemical Analysis Inc.
 1951 NW 7th Ave
 STE 300
 Miami, FL U.S.A 33136

Sample Report

Submitter Name: Samuel Björklund
Company Name: Arkeologikonsult
Address: Optimusvägen 14, 194 21 Upplands Väsby Sweden

Date Received	February 07, 2017	Material Type	Charcoal
Date Reported	March 08, 2017	Pre-treatment	AAA
ICA ID	17C/0232	Conventional Age	250 +/- 40 BP
Submitter ID	BH 105	Calibrated Age	Cal 1510 - 1600 AD (24.4%) Cal 1610 - 1680 AD (41.6%) Cal 1740 - 1810 AD (23.2%) Cal 1930 - ..... AD (6.1%)

International Chemical Analysis Inc.
1951 NW 7th Ave
STE 300
Miami, FL U.S.A 33136

QC Report

Submitter Name: Samuel Björklund
Company Name: Arkeologikonsult
Address: Optimusvägen 14, 194 21 Upplands Väsby Sweden

Date Submitted	February 04, 2017	Date Reported	March 08, 2017
QC 1 Sample ID	IAEA C7	QC 2 Sample ID	NIST OXII
QC Expected Value	49.53 +/- 0.50 pMC	QC Expected Value	134.09 +/- 0.70 pMC
QC Measured Value	50.01 +/- 0.20 pMC	QC Measured Value	134.16 +/- 0.40 pMC
Pass?	YES	Pass?	YES

- pMC = Percent Modern Carbon.
- IAEA = International Atomic Energy Agency.

Rapporter från Arkeologikonsult 2017:2291